

Foto: Marieke van der Poort

GERBRICH DE JONG

Hoewel de meeste docenten opgelucht zullen ademhalen dat ze weer fysiek les mogen geven, heeft online onderwijs toch ook een paar belangrijke voordelen ten opzichte van fysiek onderwijs. Via online onderwijs kunnen gebruikers makkelijker gepersonaliseerd leren, in hun eigen tempo. Een deelnemer stapt op zijn eigen niveau in en kan extra uitdagingen aangaan waar hij wil. Met online onderwijs kun je een rijke leeromgeving creëren

met voor ieder wat wils. Wanneer plotseling overgeschakeld moet worden op online of hybride onderwijs, is online lesmateriaal een praktisch vangnet, dat aansluit bij de doelstellingen van het leergebied digitale geletterdheid.

Voor een kleine taal als het Fries is online onderwijs een mogelijkheid om zijn actieradius ongekend te vergroten. In 2016 ontwikkelde de Rijksuniversiteit Groningen een online cursus Fries, waar deelnemers van over de hele wereld zich gratis voor konden inschrij-

EFFECTIEVE DIDACTIEK VOOR ONLINE TAALONDERWIJS

Twee jaar geleden werd online onderwijs plotseling de nieuwe realiteit en werd de vraag naar effectieve digitale didactiek urgenter dan ooit. Maar al ver voor de coronacrisis begonnen universiteiten met het ontwikkelen van online cursussen om een internationale doelgroep voor hun aanbod te interesseren. Zo lanceerde de Rijksuniversiteit Groningen in 2016 een online cursus Fries, waar zich wereldwijd nu al meer dan vijftienduizend deelnemers voor hebben ingeschreven. Wat kunnen wij uit de reacties van deze gloednieuwe, internationale doelgroep leren over effectieve didactiek voor online taalonderwijs?

ven. Zo'n mooc (acroniem voor *massive open online course*) wordt aangeboden op een online platform waar vaak miljoenen gebruikers lid van zijn, waardoor al snel duizenden mensen tegelijk meedoen. Moocs zijn er over alle mogelijke onderwerpen en het worden er steeds meer. Taaldocenten kunnen veel profijt hebben van dat aanbod, zowel voor hun eigen professionalisering als door moocs in te zetten als lesmateriaal (De Jong, 2017).

De mooc Introduction to Frisian (<vlt.nl/frisian>),

gepubliceerd op het platform FutureLearn, bestaat uit drie cursusweken die beginnen met twee gefilmde dialogen. In eerste instantie verstaan cursisten daar nog niet veel van, maar via woordenlijsten en grammarvideo's worden zij stap voor stap wegwijze gemaakt in de taal. Iedere cursusweek is opgebouwd uit een variatie aan leeractiviteiten, zoals video's bekijken, audiofragmenten beluisteren, quizzen doen en korte schrijfopdrachten maken. Bij iedere cursusstap krijgen deelnemers de ruimte om schriftelijk te reageren op de inhoud of

RUN	JOINERS	ACTIVE LEARNERS	SOCIAL LEARNERS
1 (september 2016)	6722	2979	1295
2 (maart 2017)	1802	745	310
3 (oktober 2017)	1389	629	265
4 (maart 2018)	1031	472	183
5 (november 2018)	867	429	160
6 (maart 2019)	625	351	113
7 (november 2019)	881	402	161
8 (maart 2020)	845	440	162
9 (november 2020)	1046	249	134
totaal	15208	6696 (44%)	2783 (18%)

Tabel 1. Overzicht van aantal deelnemers per run van Introduction to Frisian (tot en met november 2020)

	STAP 1.17	STAP 3.34	TOTAAL
run 1	295	59	354
run 2	69	15	84
run 3	85	12	97
run 4	47	9	56
run 5	43	6	49
run 6	11	0	11
run 7	18	5	23
run 8	42	2	44
run 9	67	22	89
totaal	677	130	807

Tabel 2. Aantal reacties op twee evaluatiestappen in de cursus

op elkaar. Wie dat minimaal een keer doet, wordt tot de *social learners* gerekend. Een *active learner* ben je als je wekelijks minimaal een leeractiviteit doet.

Sinds de eerste run stond Introduction to Frisian ieder halfjaar open voor inschrijving, waardoor het totale aantal deelnemers in november 2020 boven de vijftienduizend uitsteeg (zie tabel 1). De eerste run had verreweg de meeste inschrijvingen, wat te verklaren is doordat op het platform veel reclame wordt gemaakt voor nieuwe cursussen. Vervolgens genereerde de grote instroom van de cursus veel media-aandacht in Nederland, wat leidde tot duizenden extra Nederlandse aanmeldingen. Gebruikelijk is dat slechts een klein percentage deelnemers de cursus van begin tot eind doorloopt. Tabel 1 toont het totale aantal deelnemers per run en het aantal *social* en *active learners*.

Didactische richtlijnen

Om een mooc geplaatst te krijgen, moet die voldoen aan het *learning design* van het platform dat hem aanbiedt. Dat van FutureLearn berust op vier ideeën (Whitley, z.d.):

1. *Storytelling*: Het cursusmateriaal moet een verhaal vertellen dat de cursusinhoud samenhang geeft.
2. *Developing skills*: De cursus is gericht is op het aanleren en verbeteren van vaardigheden.
3. *Celebrating progress*: De leerder moet zicht hebben op zijn eigen voortgang via formatieve evaluatie.
4. *Provoking conversation*: Cursussen moeten zoveel mogelijk interactief leren stimuleren.

Adviezen

Om te ontdekken welke voorkeuren deelnemers hebben in online onderwijs, zijn de reacties verzameld die zij hebben geplaatst in twee cursusstappen waarin expliciet naar hun mening wordt gevraagd (zie ook tabel 2):

Stap 1.17: 'Learning a new foreign language online in front of your computer is probably new to you. We invite you to tell us how you learn! How is it going? Do you have any questions you want to ask us?'

Stap 3.34: 'How did you learn? What kind of device did you use? Did you think there was anything missing from the course? Was there something you wish we had covered?'

Uit de reacties blijkt dat leerders vaak tegengestelde voorkeuren hebben. Toch is er een aantal adviezen uit te destilleren die nuttig zijn voor iedere taaldocent die online lesmateriaal ontwikkelt.

Advies 1: Volg de didactische richtlijnen voor moocs

De reacties bevestigen het succes van de didactische uitgangspunten van FutureLearn. Zo hebben deelnemers waardering voor de cursusopzet (richtlijn 1) en de mogelijkheden om te oefenen (richtlijn 2). Een deelnemer gaf aan: 'The course was cleverly built. We start with dialogues and we can't understand much of them. Then we learn the vocabulary and some grammar points that will help you understand those dialogues. At the end of the week, you can clearly see your progress.'

Daarnaast vinden deelnemers de formatieve evaluaties prettig (richtlijn 3): 'I really like how each answer is explained even when answered incorrectly! Makes it easier to understand everything.' Ook de interactiemogelijkheden (richtlijn 4) bevallen: 'It was particularly good that there were instructors answering our questions on these comments boards.'

Advies 2: Expliciteer didactische keuzes

Veel onduidelijkheden zijn te voorkomen door didactische keuzes te expliciteren. Geef je bijvoorbeeld een woordenlijst, geef dan aan waarvoor die bedoeld is: Moet de deelnemer die uit zijn hoofd leren? Kan de leerder de lijst gebruiken voor de schrijfoefening in de volgende stap? Voorkom dat leerders ontmoedigd raken door informatie waarvan ze de bedoeling niet begrijpen.

Leg ook uit wat deelnemers kunnen met hulpmiddelen die geboden worden. Quizlet, een website om woorden mee te leren, wordt door deelnemers gewaardeerd. Anticipeer op problemen die zich kunnen voordoen bij het gebruik ervan, door vooraf uit te leggen dat *I am* bijvoorbeeld altijd moet worden afgekort tot *I'm* om het antwoord goedgekeurd te krijgen.

Advies 3: Veronderstel niet te veel voorkennis

Houd rekening met een grote heterogeniteit in voorkennis, zodat deelnemers zelf kunnen bepalen of bepaalde uitleg voor hen relevant is of niet. In online materiaal kun je eenvoudig een link toevoegen naar bijvoorbeeld een verklarende website, zonder dat dat vertragend werkt

Probeer ook het oefenen met productieve vaardigheden zoveel mogelijk te faciliteren

voor iemand die die uitleg niet nodig heeft. Daarmee voorkom je reacties als: ‘This seems to be created for people who are already linguistics students and not for people who don’t know what a verb is.’

Advies 4: Bied keuze en variatie

Dit advies sluit aan bij het voorgaande: het is belangrijk dat een deelnemer kan kiezen, zodat hij het onderwijs zo goed mogelijk kan laten aansluiten bij zijn kennisniveau en leervoorkeur. Het is raadzaam om stof op verschillende manieren aan te bieden, bijvoorbeeld tekstueel, maar ook auditief. Een leerder kan die twee dan combineren of een van de twee kiezen. Zo liet een van de deelnemers weten: ‘It’s a lot easier to understand individual words when I hear them (as opposed to figuring them out from reading).’ Uiteraard is het belangrijk om deze keuzevrijheid te expliciteren.

Advies 5: Bied extra’s

Het is aan te raden om extra materiaal te bieden voor wie dieper op de stof in wil gaan. Een deelnemer schreef bijvoorbeeld: ‘I only wish there were more speakers and especially writers. I miss not having enough material to dig through.’ Het extra materiaal hoeft niet zelfontwikkeld te zijn. Voor een internationale doelgroep kan het al heel waardevol zijn om bijvoorbeeld websites te noemen met televisieprogramma’s of podcasts in de taal. Voorwaarde voor succes: maak duidelijk dat het om extra materiaal gaat en dat het dus overgeslagen mag worden. Tot slot kun je extra opdrachten toevoegen voor wie nog verder wil oefenen met bepaalde onderdelen van de stof, zoals de deelnemer die schreef: ‘Would have liked some more on the spelling and pronunciation exercises.’

Advies 6: Wees helder en realistisch over de doelen en de duur van de cursus

Het is belangrijk voor deelnemers om te weten hoeveel tijd de cursus gaat kosten en wat minimaal nodig is om de cursus succesvol af te ronden.

Advies 7: Geef cultuur een plek

Aandacht voor culturele aspecten is informatief, maar ook motiverend voor de studenten. Zo schreef iemand:

‘The cultural information at the end of each week really makes you want to go there.’ Door culturele informatie gaat de taal meer leven en krijgen deelnemers een beeld van de plek waar de taal gesproken wordt. Belangrijk is om ook op dit punt niet te veel voorkennis te veronderstellen (zie advies 3).

Advies 8: Stimuleer ook de productieve vaardigheden

Online onderwijs leent zich het beste voor het aanleren van de receptieve vaardigheden, omdat de productieve vaardigheden meer feedback en oefening vereisen. Veel leerders geven aan dat zij onzeker zijn over de juiste uitspraak van woorden die ze leren en daar graag meer over willen weten. Probeer het oefenen met productieve vaardigheden zoveel mogelijk te faciliteren, door bijvoorbeeld met het fonetisch alfabet te laten zien hoe een woord moet klinken, veel audiobestanden toe te voegen en uitspraak oefeningen te laten doen. Via opnames (bijvoorbeeld met de website Vocaroo) kunnen leerders elkaars fragmenten beluisteren. Het oefenen van de spreekvaardigheid blijft echter een heikel punt in een online cursus, zoals deze reactie laat zien: ‘I enjoy the lessons but am missing the interactive part of learning a language. I wish conversation could be facilitated because there is no point in learning a language if you do not get the opportunity to communicate in it.’

Conclusie

Reacties op moocs geven ons waardevolle informatie over hoe online onderwijs wordt ervaren. Met die informatie kunnen we ons voordeel doen, nu online onderwijs een belangrijke plek is gaan innemen. De meest ideale vorm van onderwijs is misschien wel een waarbij het beste van beide werelden gecombineerd wordt. Hoewel de bovenstaande adviezen zijn gericht op online onderwijs, kan ook offline en hybride onderwijs er baat bij hebben. ■

LITERATUUR

Jong, G. A. de (2017). Onlinecolleges voor taalleren: Digitaal en in eigen tempo studeren. *Levende Talen Magazine*, 104(4), 24–27.
Whitley, C. (z.d.). *Learning design*. FutureLearn. Geraadpleegd op 8 maart 2022 via <https://partners.futurelearn.com/hc/en-us/articles/360033416894-The-ideas-behind-our-approach-to-learning>

Queenpins

Pourris gâtés

De drie kinderen van een rijke zakenman doen niets met hun leven, behalve het geld van hun vader uitgeven. Hun vader runt zijn zakenimperium met harde hand, vooral na de dood van zijn vrouw, maar is te toegeeflijk ten opzichte van zijn kinderen. Als hij weer eens geconfronteerd wordt met hun luiheid, besluit hij hun een goede les te leren door hen te laten geloven dat het geld in beslag is genomen en dat ze moeten onderduiken voor de politie. Hij neemt ze mee naar zijn oude huis, dat totaal in verval is geraakt. Daar moeten zijn kinderen voor het eerst in hun leven iets doen dat ze tot op dat moment nog nooit hebben overwogen: werken. Maar een op zijn geld beluste minnaar van zijn dochter heeft het spelletje door en gooit roet in het eten. En op die manier raakt de zakenman het contact met zijn kinderen kwijt. De humor in deze film is niet echt geslaagd, en daarom is het ook geen echte aanrader voor in de klas.

Pourris Gâtés – verkrijgbaar op dvd, te huur bij Amazon Prime, Ziggo on Demand en Pathé Thuis

Dune

Het heldenepos *Dune* vertelt het verhaal van Paul Atreides, een briljante jongen met een gevaarlijke opdracht. Hij moet naar Arrakis, de gevaarlijkste planeet in het universum, reizen om de toekomst van zijn familie, zelfs van zijn hele volk veilig te stellen. De planeet bevat een grote voorraad van melange, de kostbaarste grondstof ooit, en het is duidelijk dat hier heel wat foute groeperingen op afkomen. De unieke drug met levensverlengende, geestverruimende en soms dodelijke krachten wordt beschouwd als het meest waardevolle goed in het hele universum. De film is gebaseerd op de zesdelige serie boeken van Frank Herbert. Na twee pogingen om de boeken te verfilmen leek het verhaal te ingewikkeld voor het witte doek, maar regisseur Denis Villeneuve bewees dat het wel degelijk kon. Een schitterende film voor liefhebbers van films als *Star Wars*. Prachtige sciencefictionfilm, zeker geschikt voor gebruik in de klas. En voor de echte liefhebbers zal *Dune 2* in oktober 2023 worden uitgebracht.

Dune – verkrijgbaar op dvd en blu-ray, en op HBO Max en Pathé Thuis

Queenpins

Connie en Jojo zijn beste vriendinnen en ware *coupon queens*: ze proberen hun torenhoge rekeningen weg te werken door met kortingsvouchers geld te besparen op boodschappen. Maar van zelf coupons knippen word je niet rijk en samen zetten ze een ingenieus couponkartel op en slagen ze erin supermarktketens voor ruim 40 miljoen dollar op te lichten. Maar diefstal van deze omvang begint toch op te vallen en als er 15.000 coupons worden ingewisseld voor een product waarvoor er maar 1000 gedrukt zijn is het helemaal duidelijk. Twee agenten beginnen een groot onderzoek en proberen de twee vriendinnen achter de tralies te krijgen. De film is een beetje een niemendalletje, maar wat het fascinerend maakt is dat het wel degelijk gebaseerd is op ware gebeurtenissen. Leerlingen in de onderbouw vinden dit waarschijnlijk wel een leuke film, maar het is duidelijk dat we hier niet te maken hebben met een hoogtepunt in de geschiedenis van de film.

Queenpins – verkrijgbaar op dvd en blu-ray, te huur bij Pathé Thuis en Ziggo on Demand